

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та
природокористування
Навчально-науковий інститут економіки та менеджменту
Кафедра фінансів та економічної безпеки

06-03-288М

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до виконання практичних завдань та самостійної роботи із
навчальної дисципліни

«Фінансова безпека суб'єктів господарювання»

для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
за освітньо-професійною програмою «Фінанси, банківська справа та
страхування» спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та
страхування» денної та заочної форм навчання

Рекомендовано науково-методичною
радою з якості ННІЕМ
Протокол № 1 від 24 вересня 2024 р.

Рівне – 2024

Методичні вказівки до виконання практичних завдань та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Фінансова безпека суб'єктів господарювання» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за освітньо-професійною програмою «Фінанси, банківська справа та страхування» спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» денної та заочної форм навчання [Електронне видання] / Ляхович О. О. Рівне : НУВГП, 2024. 44 с.

Укладачі: Ляхович О. О., к.е.н., доцент кафедри фінансів та економічної безпеки.

Відповідальний за випуск: Мельник Л. В., д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів та економічної безпеки.

Керівник (гарант) освітньої програми «Фінанси, банківська справа та страхування»:

Кондрацька Н. М., к.е.н., доцент кафедри фінансів та економічної безпеки.

Шифр попередньої версії МВ: 06-03-313 М

© О. О. Ляхович, 2024
© НУВГП, 2024

ЗМІСТ

Загальні положення.....	4
Тематичний зміст навчальної дисципліни.....	6
Методичні рекомендації до проведення практичних занять.....	7
Практичне заняття № 1. Поняття фінансової безпеки та її роль у господарській діяльності.....	7
Практичне заняття № 2. Суб'єкти господарювання та їх фінансове середовище.....	9
Практичне заняття № 3. Класифікація фінансових ризиків.....	11
Практичне заняття № 4. Методи ідентифікації та оцінювання ризиків..	13
Практичне заняття № 5. Фінансова безпека в умовах економічної нестабільності.....	16
Практичне заняття № 6. Цифровізація та фінансова безпека.....	18
Практичне заняття № 7. Система забезпечення фінансової безпеки підприємства.....	21
Практичне заняття № 8. Оцінка фінансової безпеки підприємства.....	25
Практичне заняття № 9-10. Фінансова безпека комерційного банку.....	29
Практичне заняття № 11. Фінансова безпека страхової компанії.....	32
Практичне заняття № 12. Внутрішні механізми фінансової безпеки.....	35
Практичне заняття № 13. Зовнішні механізми фінансової безпеки.....	37
Рекомендована література.....	40
Додатки.....	42

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Освітня компонента «Фінансова безпека суб'єктів господарювання» відіграє важливу роль у професійній підготовці майбутніх магистрів фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку. Формування системного та аналітичного мислення у здобувачів вищої освіти має ключове значення, оскільки дана навчальна дисципліна розкриває комплексний підхід до забезпечення фінансової безпеки суб'єктів господарювання на різних рівнях управління та в умовах змінного фінансового середовища.

Метою дисципліни «Фінансова безпека суб'єктів господарювання» є формування у студентів сучасного наукового та практичного світогляду і системи глибоких спеціальних знань із забезпечення фінансової безпеки підприємств, банків, страхових компаній та інших суб'єктів господарювання, а також розвиток навичок управління фінансовими ризиками та антикризового планування.

Предметом дисципліни є комплекс теоретичних та практичних знань щодо оцінки фінансових ризиків, організації механізмів внутрішньої та зовнішньої фінансової безпеки, контролю фінансових потоків, управління капіталом і ресурсами підприємства для забезпечення стабільності та стійкості його діяльності.

Завдання дисципліни:

- вивчення сутності фінансової безпеки, її ролі у стратегічному розвитку суб'єктів господарювання;
- оволодіння методиками ідентифікації, оцінки та мінімізації фінансових ризиків;
- формування навичок застосування внутрішніх механізмів фінансової безпеки (контроль, аудит, бюджетування, управління капіталом);
- вивчення зовнішніх механізмів фінансової безпеки (податкове, банківське та страхове регулювання, кредитні гарантії);
- розвиток здатності аналізувати вплив економічних, політичних та технологічних факторів на фінансову стабільність;
- освоєння сучасних фінансових технологій та цифрових інструментів для підвищення прозорості та захисту фінансової інформації;
- формування компетентностей щодо прийняття управлінських рішень у складних та нестабільних умовах.

Вивчення дисципліни «Фінансова безпека суб'єктів господарювання» забезпечує отримання наступних програмних компетентностей:

Інтегральна компетентність	Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми в ході професійної діяльності у галузі фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку або у процесі навчання, що передбачає застосування окремих методів і положень фінансової науки та характеризується невизначеністю умов і необхідністю врахування комплексу вимог здійснення професійної та навчальної діяльності.
Загальні компетентності (ЗК)	ЗК 02. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. ЗК06. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні. ЗК 08. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.
Фахові компетентності спеціальності (СК)	СК03. Здатність до діагностики стану фінансових систем (державні фінанси, у тому числі бюджетна та податкова системи, фінанси суб'єктів господарювання, фінанси домогосподарств, фінансові ринки, банківська система та страхування). СК07. Здатність складати та аналізувати фінансову звітність. СК10. Здатність визначати, обґрунтовувати та брати відповідальність за професійні рішення. СК12. Здатність ідентифікувати проблемні аспекти та обґрунтовувати пріоритетні напрями покращення функціонування державних, корпоративних фінансів, фінансів домогосподарств, фінансової системи в цілому. СК13. Здатність застосовувати інноваційні підходи в сфері фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку.

2. ТЕМАТИЧНИЙ ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Особливе місце у ході вивчення дисципліни «Фінансова безпека суб'єктів господарювання» належить практичним заняттям, на яких відбувається закріплення теоретичних знань, отриманих на лекціях, семінарських заняттях та в процесі самостійної роботи над дисципліною. Перелік основних тем практичних занять з навчальної дисципліни «Фінансова безпека суб'єктів господарювання» наведений у таблиці 1.

Таблиця 1. – Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Поняття фінансової безпеки та її роль у господарській діяльності	2
2.	Суб'єкти господарювання та їх фінансове середовище	2
3.	Класифікація фінансових ризиків	2
4.	Методи ідентифікації та оцінювання ризиків	2
5.	Фінансова безпека в умовах економічної нестабільності	2
6.	Цифровізація та фінансова безпека	2
7.	Система забезпечення фінансової безпеки підприємства	2
8.	Оцінка фінансової безпеки підприємства	2
9.	Фінансова безпека комерційного банку	4
10.	Фінансова безпека страхової компанії	2
11.	Внутрішні механізми фінансової безпеки	2
12.	Зовнішні механізми фінансової безпеки	2
	Разом	26

3. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТА СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 1

Тема: Поняття фінансової безпеки та її роль у господарській діяльності

Мета: сформувати у здобувачів розуміння сутності, структури та значення фінансової безпеки суб'єкта господарювання, з'ясувати її взаємозв'язок із системою фінансового управління та визначити роль у забезпеченні стабільного розвитку підприємства.

Обговорення теоретичних питань:

1. Що таке фінансова безпека суб'єкта господарювання та які її ключові ознаки?
2. Які основні цілі, завдання та принципи формування системи фінансової безпеки підприємства?
3. Які внутрішні та зовнішні фактори впливають на рівень фінансової безпеки?
4. Як фінансова безпека пов'язана з фінансовим управлінням підприємства?
5. У чому полягає роль фінансової безпеки у стратегічному розвитку підприємства?
6. Які наслідки може мати нехтування системою забезпечення фінансової безпеки?

Практичні завдання:

Завдання 1.1. Дайте відповідь на тестові завдання:

1. Що таке фінансова безпека суб'єкта господарювання?
 - а) стан забезпечення підприємства ресурсами для максимізації прибутку;
 - б) стан захищеності фінансових інтересів підприємства від загроз і ризиків;
 - в) спосіб розподілу фінансових потоків між підрозділами;
 - г) контроль за витратами на заробітну плату.

2. Які ключові ознаки фінансової безпеки підприємства?
- а) ліквідність, прибутковість, захищеність від фінансових ризиків;
 - б) виключно висока рентабельність;
 - в) наявність сучасного обладнання;
 - г) підтримка корпоративного іміджу.
3. Яка основна мета системи фінансової безпеки підприємства?
- а) збільшення кількості клієнтів;
 - б) забезпечення стійкого фінансового стану і мінімізація ризиків;
 - в) оптимізація маркетингових витрат;
 - г) підвищення кваліфікації персоналу.
4. Які фактори належать до внутрішніх, що впливають на фінансову безпеку?
- а) законодавство та податкові ставки;
 - б) фінансові ресурси, управлінські рішення, внутрішній контроль;
 - в) стан ринку та конкуренція;
 - г) валютні коливання.
5. Які фактори належать до зовнішніх?
- а) система внутрішнього контролю та аудит;
 - б) платоспроможність дебіторів і ринкова кон'юнктура;
 - в) управлінські рішення керівництва;
 - г) структура капіталу підприємства.
6. Як фінансова безпека пов'язана з фінансовим управлінням?
- а) фінансове управління лише контролює бухгалтерію;
 - б) фінансове управління створює умови для досягнення фінансової безпеки;
 - в) фінансова безпека не пов'язана з управлінням;
 - г) управління фінансами визначає тільки податкові платежі
7. Яка роль фінансової безпеки у стратегічному розвитку підприємства?
- а) забезпечує стабільність і можливість реалізації довгострокових планів;
 - б) підвищує конкурентоспроможність завдяки рекламі;
 - в) обмежується лише контролем витрат;
 - г) є другорядним елементом управління персоналом;
8. Які принципи формування системи фінансової безпеки?
- а) принципи конфіденційності та монополізації;
 - б) принципи комплексності, превентивності, адаптивності;
 - в) принципи маркетингової реклами;
 - г) принципи кадрового навчання.

9. Що може статися при нехтуванні фінансовою безпекою?
- а) зниження прибутковості та підвищення ризиків банкрутства;
 - б) підвищення рівня комунікацій із клієнтами;
 - в) зростання продуктивності праці;
 - г) покращення корпоративної культури.
10. Які завдання фінансової безпеки підприємства?
- а) забезпечення захисту активів, контроль фінансових потоків, зниження ризиків;
 - б) організація корпоративних заходів;
 - в) підготовка рекламних кампаній;
 - г) залучення персоналу до соціальних мереж.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 2

Тема: Суб'єкти господарювання та їх фінансове середовище

Мета: закріпити знання про класифікацію суб'єктів господарювання та особливості їх фінансової діяльності, розкрити зміст внутрішнього і зовнішнього фінансового середовища та визначити його вплив на стійкість і розвиток суб'єкта господарювання.

Обговорення теоретичних питань:

1. Які основні критерії класифікації суб'єктів господарювання в Україні?
2. Які особливості фінансової діяльності притаманні підприємствам, банкам, страховим компаніям і фізичним особам-підприємцям?
3. Що становить внутрішнє фінансове середовище суб'єкта господарювання?
4. Які елементи формують зовнішнє фінансове середовище?
5. Як фінансове середовище впливає на фінансову стійкість і конкурентоспроможність підприємства?
6. Які ризики можуть виникати внаслідок змін у зовнішньому фінансовому середовищі?

Практичні завдання:

Завдання 2.1. Дайте відповідь на тестові завдання:

1. За якими основними критеріями класифікують суб'єкти господарювання в Україні?
 - а) за формою власності та галуззю діяльності;
 - б) за кількістю працівників та рівнем прибутку;
 - в) за кольором логотипу компанії;
 - г) за популярністю на ринку.
2. Які особливості фінансової діяльності притаманні банкам?
 - а) вони займаються тільки виробництвом товарів;
 - б) управління кредитами, депозитами, інвестиціями та ліквідністю;
 - в) здійснюють тільки маркетингові дослідження;
 - г) виплачують зарплати працівникам тільки в готівковій формі.
3. Що становить внутрішнє фінансове середовище підприємства?
 - а) політика держави та податки;
 - б) кліматичні умови та інфляція;
 - в) капітал, активи, внутрішній контроль та управлінські рішення
 - г) ставки банківських кредитів.
4. Які елементи формують зовнішнє фінансове середовище?
 - а) власні резерви та запаси;
 - б) ринкова кон'юнктура, конкуренція, податкове та банківське регулювання;
 - в) структура внутрішніх підрозділів;
 - г) внутрішній аудит та управлінські рішення.
5. Як фінансове середовище впливає на фінансову стійкість підприємства?
 - а) визначає рівень ліквідності, платоспроможності та ризиків;
 - б) лише впливає на стиль керівництва;
 - в) не має жодного впливу;
 - г) визначає колір корпоративного логотипу.
6. Які ризики можуть виникати внаслідок змін у зовнішньому фінансовому середовищі?
 - а) кліматичні та погодні ризики;
 - б) валютні, кредитні, ринкові та інфляційні ризики;
 - в) ризики особистого характеру керівництва;
 - г) тільки репутаційні ризики.
7. Особливістю фінансової діяльності фізичних осіб-підприємців є:
 - а) вони не сплачують податки;
 - б) управління власними доходами та витратами, податкові зобов'язання;

- в) вони можуть випускати цінні папери на біржі;
 - г) займаються лише благодійною діяльністю.
8. Яким чином фінансове середовище впливає на конкурентоспроможність підприємства?
- а) через державне регулювання, умови ринку та фінансові ресурси;
 - б) через особисті вподобання керівника;
 - в) лише через корпоративну етику;
 - г) лише через дизайн продукції.
9. До внутрішніх факторів фінансової безпеки належать:
- а) податки та валютний курс;
 - б) ліквідність, внутрішній контроль, управлінські рішення;
 - в) конкуренція на ринку;
 - г) ставки кредитів у банках.
10. Основна мета вивчення фінансового середовища підприємства:
- а) підвищення престижу компанії;
 - б) визначення впливу внутрішніх та зовнішніх факторів на стійкість і розвиток підприємства;
 - в) вивчення кольорової гами логотипу;
 - г) організація корпоративних заходів.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 3

Тема: Класифікація фінансових ризиків

Мета: сформувати у здобувачів знання про сутність, види та класифікацію фінансових ризиків, визначити їхні джерела та фактори виникнення, а також оцінити вплив ризиків на прибутковість, фінансову стійкість і рівень фінансової безпеки суб'єкта господарювання, у тому числі в контексті ризиків ESG (екологічних, соціальних та управлінських).

Обговорення теоретичних питань:

1. Що таке фінансовий ризик і які його характерні ознаки?
2. Як класифікуються фінансові ризики за видами (економічні, кредитні, ринкові, операційні, юридичні)?
3. Які внутрішні та зовнішні фактори впливають на формування фінансових ризиків?

4. У чому полягає взаємозв'язок між рівнем фінансового ризику, прибутковістю та фінансовою стійкістю підприємства?
5. Як фінансові ризики можуть трансформуватися у загрози фінансовій безпеці суб'єкта господарювання?
6. Які методи управління ризиками доцільно застосовувати для їх мінімізації?
7. Що таке ризики ESG та як вони впливають на фінансову діяльність підприємства?
8. Як екологічні, соціальні та управлінські фактори формують нові типи фінансових ризиків?
9. Яким чином врахування ESG-ризиків сприяє підвищенню стійкості та довгострокової фінансової безпеки компанії?

Практичні завдання:

Завдання 3.1. Дайте відповідь на тестові завдання:

1. Що таке фінансовий ризик?
 - а) ймовірність отримання фінансового прибутку без ризику;
 - б) ймовірність втрат або негативних фінансових наслідків через непевність і ризик-фактори;
 - в) обов'язковий податок на прибуток підприємства;
 - г) витрати на управління персоналом.
2. Які ознаки характерні для фінансового ризику?
 - а) невизначеність, ймовірність, можливі збитки;
 - б) стабільність доходу та гарантія прибутку;
 - в) обов'язковість сплати податків;
 - г) регулювання лише внутрішніми процедурами.
3. До яких видів належать кредитні ризики?
 - а) ризики, пов'язані з непогашенням зобов'язань контрагентами;
 - б) ризики зміни погоди;
 - в) ризики помилок у маркетингових дослідженнях;
 - г) ризики втрати персоналу.
4. Які види фінансових ризиків класифікуються як ринкові?
 - а) зміни курсу валют, цін на сировину та фінансові інструменти;
 - б) ризики пожежі на виробництві;
 - в) ризики втрати клієнтів;
 - г) ризики порушення трудового законодавства.
5. Які фактори впливають на формування фінансових ризиків?
 - а) лише внутрішні рішення керівництва;
 - б) внутрішні фактори (управлінські рішення, фінансові ресурси) і зовнішні фактори (ринок, конкуренція, економічні умови) ;

- в) лише погодні умови;
 - г) виключно корпоративна культура.
6. Як фінансові ризики впливають на прибутковість і фінансову стійкість підприємства?
- а) їх наявність завжди підвищує прибутковість;
 - б) високий рівень ризику може зменшувати прибуток та послаблювати фінансову стійкість;
 - в) не впливають на фінансові показники;
 - г) впливають лише на маркетинг.
7. У чому полягає взаємозв'язок між фінансовим ризиком і фінансовою безпекою?
- а) ризики завжди підвищують фінансову безпеку;
 - б) наявність ризиків може створювати загрози для фінансової безпеки;
 - в) ризики впливають лише на кадрову політику;
 - г) фінансова безпека не пов'язана з ризиками.
8. Які методи управління фінансовими ризиками є доцільними?
- а) ігнорування ризиків;
 - б) диверсифікація, страхування, хеджування, контроль та аналіз фінансових потоків;
 - в) тільки маркетингові дослідження;
 - г) збільшення витрат на рекламу.
9. Що таке ESG-ризики?
- а) ризики, пов'язані лише з коливаннями валютного курсу;
 - б) ризики, що виникають унаслідок впливу екологічних, соціальних та управлінських факторів на діяльність підприємства;
 - в) ризики, пов'язані з інвестиціями у високотехнологічні проекти;
 - г) ризики, що стосуються виключно державного регулювання фінансових ринків.
10. Який із наведених прикладів належить до ESG-ризиків?
- а) підвищення податку на прибуток;
 - б) коливання відсоткових ставок за кредитами;
 - в) забруднення довкілля, порушення трудових прав працівників або непрозора корпоративна політика;
 - г) зміна курсу національної валюти.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 4

Тема: Методи ідентифікації та оцінювання ризиків

Мета: ознайомити здобувачів із сучасними методами ідентифікації та кількісного й якісного оцінювання фінансових ризиків, навчити використовувати фінансові показники, коефіцієнти та індикатори ризику для виявлення потенційних загроз фінансовій стабільності підприємства й ухвалення ефективних управлінських рішень. Методи оцінювання й управління фінансовими та ESG-ризиками у забезпеченні стійкості та безпеки бізнесу.

Обговорення теоретичних питань:

1. Які основні етапи процесу ідентифікації фінансових ризиків?
2. Які методи застосовуються для оцінювання ризиків у фінансово-господарській діяльності підприємств?
3. Які показники фінансового стану можуть використовуватися для оцінки рівня ризику (ліквідність, платоспроможність, рентабельність, фінансова стійкість тощо)?
4. Як фінансові коефіцієнти допомагають визначити потенційні загрози фінансовій безпеці?
5. Що таке система раннього попередження про ризики, і як вона функціонує?
6. Яке значення має оцінка ризиків для обґрунтування управлінських рішень і стратегічного планування?

Практичні завдання:

Завдання 4.1. Дайте відповідь на тестові завдання:

1. Що є першим етапом процесу ідентифікації фінансових ризиків?
 - а) визначення цілей і сфери діяльності підприємства;
 - б) проведення маркетингових кампаній;
 - в) аналіз кадрового складу;
 - г) збільшення виробничих потужностей.
2. Які методи застосовуються для оцінювання фінансових ризиків?
 - а) якісні та кількісні методи: експертні оцінки, аналіз фінансових коефіцієнтів, сценарне моделювання;
 - б) лише бухгалтерський облік;
 - в) лише маркетингові дослідження;
 - г) тільки кадрові інтерв'ю.

3. Які показники фінансового стану використовуються для оцінки рівня ризику?
- а) ліквідність, платоспроможність, рентабельність, фінансова стійкість;
 - б) кількість працівників і колір логотипу;
 - в) виключно обсяг реалізації продукції;
 - г) виключно інвестиційна політика.
4. Як фінансові коефіцієнти допомагають визначити потенційні загрози?
- а) даючи оцінку ліквідності, фінансової стійкості та ефективності управління ресурсами;
 - б) лише вказуючи на рівень зарплат;
 - в) лише для оцінки ринкової популярності продукції;
 - г) для підбору кольорової гами бренду.
5. Що таке система раннього попередження про ризики?
- а) інструмент, який дозволяє вчасно виявляти загрози фінансовій безпеці підприємства;
 - б) платформа для маркетингових досліджень;
 - в) система підвищення кваліфікації персоналу;
 - г) метод оптимізації виробничого процесу.
6. Яке значення має оцінка ризиків для управлінських рішень?
- а) дає можливість ухвалювати обґрунтовані стратегічні рішення та планувати фінансову діяльність;
 - б) використовується для оформлення звітності;
 - в) сприяє покращенню іміджу компанії;
 - г) виключно для планування корпоративних заходів.
7. Які етапи процесу ідентифікації ризиків виділяють у сучасних підприємствах?
- а) виявлення, аналіз, оцінка та пріоритизація ризиків;
 - б) найм персоналу, навчання, виплата бонусів;
 - в) лише складання бюджету;
 - г) тільки контроль за витратами.
8. Які методи якісного оцінювання ризиків застосовуються найчастіше?
- а) експертні оцінки, опитування, рейтингові системи;
 - б) тільки облік доходів;
 - в) лише планування маркетингових кампаній;
 - г) виключно аудит персоналу.
9. Які методи кількісного оцінювання фінансових ризиків використовуються?

а) статистичний аналіз, коефіцієнтний аналіз, сценарне моделювання;

б) лише складання списку персоналу;

в) тільки розробка логотипу;

г) тільки внутрішній контроль офісної документації.

10. Яким чином оцінка ризиків впливає на стратегічне планування підприємства?

а) виявляє потенційні загрози та дозволяє планувати заходи для забезпечення фінансової стабільності;

б) визначає колір корпоративного бренду;

в) використовується тільки для щоденних операцій;

г) зменшує кількість працівників.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 5

Тема: **Фінансова безпека в умовах економічної нестабільності**

Мета: сформувати у здобувачів уміння аналізувати вплив економічної нестабільності (криз, інфляції, санкцій, війни) на фінансову безпеку суб'єктів господарювання та розробляти ефективні антикризові стратегії і фінансові рішення для збереження їхньої стабільності й платоспроможності.

Обговорення теоретичних питань:

1. Як економічна нестабільність впливає на фінансову безпеку підприємств?
2. Які фактори найбільше загрожують фінансовій стабільності в умовах кризових явищ, інфляції чи війни?
3. Які існують методи забезпечення фінансової стійкості підприємства у складних економічних умовах?
4. У чому полягає сутність антикризового управління та які його етапи?
5. Які фінансові інструменти можуть використовуватися для підтримання ліквідності та платоспроможності?
6. Як формуються антикризові стратегії для різних типів суб'єктів господарювання?
7. Яку роль відіграє державна політика у підтриманні фінансової безпеки бізнесу під час економічних потрясінь?

Практичні завдання:

Завдання 5.1. Дайте відповідь на тестові завдання:

1. Як економічна нестабільність впливає на фінансову безпеку підприємств?

- а) підвищує доходи автоматично;
- б) створює загрози ліквідності, прибутковості та фінансової стійкості;
- в) не впливає на фінансовий стан;
- г) впливає лише на кадрову політику.

2. Які фактори найбільше загрожують фінансовій стабільності у кризових умовах?

- а) інфляція, валютні коливання, санкції, війна;
- б) зміна корпоративного логотипу;
- в) підвищення кваліфікації персоналу;
- г) використання соціальних мереж.

3. Які методи забезпечення фінансової стійкості підприємства застосовуються у складних економічних умовах?

- а) диверсифікація діяльності, резервування коштів, оптимізація витрат;
- б) лише маркетингові кампанії;
- в) зміна офісного дизайну;
- г) підвищення зарплати персоналу без аналізу.

4. У чому полягає сутність антикризового управління?

- а) виявлення загроз, розробка стратегій і оперативне управління для збереження фінансової стабільності
- б) лише підготовка щорічних звітів;
- в) організація корпоративних заходів;
- г) оптимізація внутрішньої документації.

5. Які етапи антикризового управління виділяють?

- а) аналіз ризиків, планування заходів, реалізація стратегій, контроль результатів;
- б) підбір персоналу, навчання, оцінка праці;
- в) маркетингове планування та реклама;
- г) визначення корпоративного стилю.

6. Які фінансові інструменти використовують для підтримання ліквідності та платоспроможності?

- а) кредитні лінії, резервні фонди, страхування ризиків, короткострокові інвестиції;
- б) вибір кольорової гами бренду;

в) лише підвищення зарплати персоналу;

г) організація корпоративних заходів.

7. Як формуються антикризові стратегії для різних типів суб'єктів господарювання?

а) з урахуванням специфіки діяльності, масштабів, ресурсів і зовнішніх факторів;

б) виходячи з корпоративного іміджу;

в) лише на основі маркетингових досліджень;

г) виключно за вказівками держави.

8. Яку роль відіграє державна політика у підтриманні фінансової безпеки бізнесу?

а) регулює податки, кредитну політику, субсидії та антикризові програми;

б) визначає корпоративні кольори;

в) проводить внутрішні аудит-перевірки підприємств;

г) організовує корпоративні тренінги.

9. Які наслідки можуть виникати через ігнорування економічної нестабільності?

а) зниження ліквідності, збитки, зниження конкурентоспроможності;

б) зростання популярності бренду;

в) підвищення зарплати персоналу;

г) покращення корпоративного іміджу.

10. Які фактори враховуються при розробці антикризових стратегій?

а) внутрішні ресурси, фінансовий стан, ринкові умови, зовнішні загрози;

б) тільки дизайн офісу;

в) лише маркетинг і реклама;

г) вибір корпоративних кольорів.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 6

Тема: Цифровізація та фінансова безпека

Мета: сформувати у здобувачів розуміння впливу цифровізації на фінансову безпеку суб'єктів господарювання, визначити роль фінансових технологій у підвищенні прозорості бізнесу та зниженні ризиків, а також проаналізувати загрози кіберризиків і механізми захисту фінансової інформації в цифровому середовищі.

Обговорення теоретичних питань:

1. У чому полягає взаємозв'язок між цифровізацією, прозорістю бізнесу та фінансовою безпекою?
2. Які основні фінансові технології (FinTech) використовуються для забезпечення прозорості фінансової діяльності?
3. Які переваги цифрової звітності та відкритих даних для підвищення довіри та зниження ризиків?
4. Які основні кіберризики загрожують фінансовій безпеці підприємств, банків і страхових компаній?
5. Які методи та інструменти використовуються для захисту фінансової інформації в умовах цифрової економіки?
6. Як цифровізація сприяє формуванню культури фінансової відкритості та доброчесності?
7. Які виклики прозорості виникають у зв'язку з активним використанням цифрових технологій у фінансовому секторі?

Практичні завдання:

Завдання 6.1. Дайте відповідь на тестові завдання:

1. У чому полягає взаємозв'язок між цифровізацією, прозорістю та фінансовою безпекою?
 - а) цифровізація підвищує прозорість фінансових процесів і зменшує ризики для бізнесу;
 - б) тільки збільшує обсяг звітності;
 - в) впливає лише на дизайн корпоративного сайту;
 - г) підвищує витрати на персонал.
2. Які основні FinTech-технології використовуються для забезпечення прозорості фінансової діяльності?
 - а) онлайн-банкінг, блокчейн, електронні платіжні системи, автоматизована звітність;
 - б) виключно касові апарати;
 - в) тільки соціальні мережі;
 - г) використання корпоративного бренду.
3. Які переваги цифрової звітності та відкритих даних?
 - а) підвищення довіри, зниження ризиків, оперативний доступ до інформації;
 - б) збільшення витрат на офісне обладнання;
 - в) підвищення числа персоналу;
 - г) організація корпоративних заходів.
4. Які кіберризики загрожують фінансовій безпеці підприємств?
 - а) втрати даних, кібератаки, шахрайство, несанкціонований

доступ до фінансових систем;

б) помилки в обліку товарів на складі;

в) поганий дизайн вебсайту;

г) використання старого офісного обладнання.

5. Які методи використовуються для захисту фінансової інформації в цифровій економіці?

а) шифрування даних, багаторівневий доступ, антивірусний захист, резервне копіювання;

б) виключно кадрові перевірки;

в) організація рекламних кампаній;

г) збільшення зарплат працівникам.

6. Як цифровізація сприяє формуванню культури фінансової відкритості?

а) забезпечує прозорість фінансових процесів, знижує корупційні ризики та підвищує довіру;

б) лише підвищує маркетингову активність;

в) зменшує кількість працівників;

г) сприяє розвитку корпоративного бренду.

7. Які виклики прозорості виникають при активному використанні цифрових технологій?

а) ризики витоку інформації, кіберзлочинність, проблеми з захистом персональних даних;

б) лише складність звітності;

в) зниження продуктивності персоналу;

г) збільшення витрат на офіс.

8. Яку роль відіграє блокчейн у фінансовій безпеці?

а) забезпечує прозорість транзакцій та знижує ризики шахрайства;

б) виключно для маркетингових акцій;

в) підвищує зарплату працівникам;

г) зменшує обсяг фінансової звітності.

9. Які переваги автоматизованої фінансової звітності?

а) швидкий аналіз, мінімізація помилок, оперативне реагування на ризики;

б) підвищення витрат на офіс;

в) виключно розвиток корпоративного бренду;

г) лише підготовка рекламних матеріалів.

10. Як цифровізація впливає на управлінські рішення щодо фінансової безпеки?

а) дає актуальні дані, дозволяє швидко реагувати на ризики та приймати обґрунтовані рішення;

- б) впливає лише на дизайн сайту;
- в) підвищує витрати на офісну техніку;
- г) виключно полегшує роботу маркетингового відділу.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ: ІНСТРУМЕНТИ ТА МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 7

Тема: Система забезпечення фінансової безпеки підприємства

Мета: засвоєння та поглиблення знань з теоретико-методичних засад забезпечення фінансової безпеки на рівні підприємства.

Обговорення теоретичних питань:

1. Мета забезпечення фінансової безпеки підприємства.
2. Фінансово-економічні інтереси підприємства та їх основна характеристика.
3. Складові механізму забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства
4. Охарактеризуйте організаційно-управлінський рівень забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства.
5. Охарактеризуйте аналітичний рівень забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства.
6. Охарактеризуйте інструктивно-методичний рівень забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства.

Практичні завдання:

Завдання 7.1. Дайте відповідь на тестові завдання:

1. Поняття фінансово-економічної безпеки підприємства передбачає:
 - а) відсутність зовнішніх і внутрішніх загроз його фінансово-економічним інтересам;
 - б) кількісні та якісні параметри фінансового стану підприємства, що відображають захищеність його фінансово-економічних інтересів від зовнішніх і внутрішніх загроз;
 - в) систему принципів і методів розробки управлінських рішень, пов'язаних із захистом фінансово-економічних інтересів підприємства від зовнішніх і внутрішніх загроз;

г) нейтралізацію зовнішніх і внутрішніх загроз фінансово-економічним інтересам підприємства.

2. Загроза фінансово-економічній безпеці підприємства – це:

а) ймовірність відхилення результатів фінансово-економічної діяльності від запланованих;

б) ймовірність отримання матеріальної чи моральної шкоди в процесі фінансово-економічної діяльності;

в) стан елементів його зовнішнього чи внутрішнього середовища, який визначає рівень його фінансово-економічної безпеки;

г) стан чинників його зовнішнього або внутрішнього середовища, який може негативно вплинути на його фінансово-економічні інтереси, перешкодити його фінансово-економічному розвитку.

3. Головною метою управління фінансово-економічною безпекою підприємства є:

а) забезпечення зростання добробуту власників;

б) забезпечення стійкого фінансово-економічного розвитку підприємства в довгостроковому періоді;

в) нейтралізація фінансових ризиків;

г) ідентифікація та прогнозування зовнішніх і внутрішніх загроз фінансово-економічній безпеці підприємства.

4. Принцип ефективності управління фінансово-економічною безпекою підприємства означає, що:

а) витрати на проведення заходів, спрямованих на нейтралізацію загрози, не повинні перевищувати можливі збитки від їх реалізації;

б) заходи нейтралізації повинні розроблятися лише щодо реальних загроз;

в) при розробленні комплексу заходів, спрямованих на запобігання чи нейтралізацію загрози, необхідно прагнути до мінімізації витрат фінансових, матеріальних, трудових ресурсів;

г) усі твердження відображають суть даного принципу.

5. Що не належить до основних принципів управління фінансово-економічною безпекою підприємства:

а) законність;

б) професіоналізм;

в) об'єктивність;

г) таємність;

д) усі вказані принципи є принципами управління фінансово-економічною безпекою підприємства?

6. До об'єктів управління фінансово-економічною безпекою підприємства прямого впливу відносять:

а) конкурентів, споживачів, постачальників та інших суб'єктів його зовнішнього мікросередовища;

б) персонал підприємства;

в) структуру капіталу;

г) правильні відповіді а) та б);

д) правильні відповіді б) та в).

7. Ідентифікація загроз для зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства, їхня оцінка за ймовірністю реалізації та можливими збитками, а також розрахунок показників фінансово-економічної безпеки підприємства передбачають виконання такої функції управління:

а) аналізу;

б) моніторингу;

в) інформаційного забезпечення;

г) контролю.

8. Формування системи стимулювання та штрафних санкцій для керівників і окремих виконавців прийнятих рішень за досягнення (недосягнення) відповідних цілей управління, нормативних і планових показників фінансово-економічної безпеки передбачає така функція управління:

а) контролю;

б) організаційного забезпечення;

в) преміювання;

г) мотивації.

9. Якщо підприємство використовує тільки власний капітал для фінансування активів, воно нейтралізувало загрозу зниження фінансової стійкості шляхом:

а) хеджування;

б) уникнення загрози;

в) мінімізації загрози;

г) розподілу ризику реалізації загрози.

10. Якщо встановлюються фінансові нормативи, зокрема граничний розмір залучених коштів у структурі пасивів, то підприємство:

а) уникає загрози втрати фінансової незалежності;

б) ліквідовує загрозу втрати фінансової незалежності;

в) розподіляє ризик реалізації загрози втрати фінансової незалежності;

г) мінімізує загрозу втрати фінансової незалежності.

Завдання 7.2. У нижченаведеній таблиці 5.1. здійсніть розподіл завдань підприємства відповідно до рівнів забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства:

1. Аналіз загроз та оцінка ризиків по значимості та ймовірності прояву.
2. Визначення індикаторів фінансово-економічній безпеці суб'єкта підприємництва.
3. Визначення рівня фінансової безпеки.
4. Впровадження ефективних управлінських рішень. Вихід суб'єкта підприємництва із кризи та мінімізація її наслідків.
5. Забезпечення адаптаційних можливостей суб'єкта підприємництва.
6. Ідентифікація загроз. Визначення джерел інформації. Збір та обробка інформації.
7. Моніторинг та контроль ефективності дії системи фінансової безпеки.
8. Підтримання динамічної рівноваги розподілу фінансових ресурсів суб'єкта.
9. Підтримання рівноваги грошових потоків.
10. Підтримка фінансової стійкості та ліквідності.
11. Розробка програми дій щодо мінімізації фінансових ризиків.
12. Розробка та впровадження системи діагностики та моніторингу стану фінансової безпеки.
13. Створення відповідних фінансових умов для розвитку суб'єкта господарювання.
14. Створення умов для формування оптимального та рівноважного обсягу фінансових ресурсів.
15. Створення умов, необхідних для забезпечення оптимального обсягу і рівня ефективності інвестицій.

Таблиця

Відповідність завдань рівням забезпечення фінансово-економічної безпеки

Рівень забезпечення	Завдання
організаційно-управлінський	
аналітичний	
інструктивно-методичний	

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 8

Тема: Оцінка фінансової безпеки підприємства

Мета: навчити здобувачів оцінювати рівень фінансової безпеки підприємства за допомогою фінансових показників, коефіцієнтів і систем раннього попередження, а також визначати фактори, що впливають на фінансову стійкість, і розробляти рекомендації щодо її покращення.

Обговорення теоретичних питань:

1. Охарактеризуйте показники фінансової безпеки підприємства.
2. Які існують підходи до оцінки фінансової безпеки підприємства.
3. Розкрийте сутність індикаторного підходу оцінки фінансової безпеки підприємства.
4. У чому полягає суть ресурсно-функціонального підходу до оцінки фінансової безпеки підприємства.
5. Підхід, що заснований на використанні оптимізаційних процедур: сутність та значення.
6. Поясніть сутність підходу, що ґрунтується на оцінці загального стану фінансової діяльності підприємства на основі методів комплексної оцінки.
7. Економіко-математичний підхід оцінки фінансової безпеки підприємства.
8. Які Ви знаєте методи оцінки фінансової безпеки підприємства.
9. Деталізуйте показники фінансової безпеки підприємства.
10. Охарактеризуйте рівні фінансової безпеки підприємства

Практичні завдання:

Завдання 8.1. Дайте відповідь на тестові завдання:

1. Порівняння фактичних значень показників фінансової безпеки з пороговими передбачає:
 - а) індикативний підхід;
 - б) ресурсно-функціональний підхід;
 - в) підхід, заснований на використанні оптимізаційних процедур;
 - г) підхід, заснований на оцінці загального стану фінансової діяльності підприємства.
2. Порогові значення фінансових показників – це:
 - а) гранично допустимі величини, перевищення яких призводить до формування негативних тенденцій у фінансовій системі підприємства;

- б) обов'язкові показники, необхідні для розрахунку;
- в) групи показників, які відображають стан і рівень фінансово-економічної безпеки підприємства;
- г) склад множини індикаторів.

3. Який підхід до оцінки економічної безпеки підприємства передбачає встановлення рівня фінансово-економічної безпеки в результаті порівняння фактичних фінансових показників діяльності підприємства з їх критичними пороговими значеннями:

- а) індикаторний;
- б) ресурсно-функціональний;
- в) заснований на використанні оптимізаційних процедур
- г) на основі методів комплексної оцінки;
- д) економіко-математичний підхід.

4. Основним критерієм якого підходу є прийняття особливого граничного ризику як ознаки критичного або порогового стану підприємства, за межами якого виникає загроза або навіть фактично здійснюється його ліквідація?

- а) індикаторний;
- б) ресурсно-функціональний;
- в) заснований на використанні оптимізаційних процедур
- г) на основі методів комплексної оцінки;
- д) економіко-математичний підхід.

5. Який підхід ґрунтується на основі функціональної залежності рівня економічної безпеки підприємства від відповідних показників діяльності підприємства.

- а) індикаторний;
- б) ресурсно-функціональний;
- в) заснований на використанні оптимізаційних процедур
- г) на основі методів комплексної оцінки;
- д) економіко-математичний підхід.

6. Які показники використовуються для визначення комплексного показника оцінювання ділової активності:

а) рентабельність активів, рентабельність власного капіталу, загальна рентабельність продажу з валового прибутку, рентабельність продукції;

б) поточної ліквідності, абсолютної ліквідності, співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості, забезпечення власними обіговими коштами, маневровості власного капіталу;

в) показник оборотності активів, показник оборотності основних засобів, показник оборотності оборотних активів, показник

оборотності грошових коштів, показник оборотності власного капіталу;

г) коефіцієнт автономії, коефіцієнт фінансового ризику, коефіцієнт маневровості оборотних активів, коефіцієнт мобільності та індекс постійного активу;

д) коефіцієнт чистого доходу, чистого прибутку на акцію, коефіцієнт реінвестування прибутку, стійкого економічного зростання, маржі прибутку.

7. Які показники використовуються для визначення комплексного показника оцінювання фінансової стійкості:

а) коефіцієнт автономії, коефіцієнт фінансування, коефіцієнт фінансової стійкості, коефіцієнт постійності активів, коефіцієнт маневрування власного капіталу;

б) коефіцієнт абсолютної ліквідності, коефіцієнт термінової ліквідності, коефіцієнт загальної ліквідності;

в) коефіцієнт зносу, коефіцієнт мобільності активів, частка дебіторської заборгованості в поточних активах;

г) рентабельність активів (ROA), рентабельність власного капіталу (ROE), рентабельність основних засобів, рентабельність продукції;

д) коефіцієнт чистого доходу, чистого прибутку на акцію, коефіцієнт реінвестування прибутку, стійкого економічного зростання, маржі прибутку.

8. Які показники використовуються для визначення комплексного показника оцінювання рентабельності:

а) коефіцієнт автономії, коефіцієнт фінансування, коефіцієнт фінансової стійкості, коефіцієнт постійності активів, коефіцієнт маневрування власного капіталу;

б) коефіцієнт абсолютної ліквідності, коефіцієнт термінової ліквідності, коефіцієнт загальної ліквідності;

в) коефіцієнт зносу, коефіцієнт мобільності активів, частка дебіторської заборгованості в поточних активах;

г) рентабельність активів (ROA), рентабельність власного капіталу (ROE), рентабельність основних засобів, рентабельність продукції;

д) коефіцієнт чистого доходу, чистого прибутку на акцію, коефіцієнт реінвестування прибутку, стійкого економічного зростання, маржі прибутку.

9. Які показники використовуються для визначення комплексного показника оцінювання майнового стану підприємства:

а) коефіцієнт автономії, коефіцієнт фінансування, коефіцієнт фінансової стійкості, коефіцієнт постійності активів, коефіцієнт маневрування власного капіталу;

б) коефіцієнт абсолютної ліквідності, коефіцієнт термінової ліквідності, коефіцієнт загальної ліквідності;

в) коефіцієнт зносу, коефіцієнт мобільності активів, частка дебіторської заборгованості в поточних активах;

г) рентабельність активів (ROA), рентабельність власного капіталу (ROE), рентабельність основних засобів, рентабельність продукції;

д) коефіцієнт чистого доходу, чистого прибутку на акцію, коефіцієнт реінвестування прибутку, стійкого економічного зростання, маржі прибутку.

10. Які показники використовуються для визначення комплексного показника оцінювання платоспроможності підприємства:

а) коефіцієнт автономії, коефіцієнт фінансування, коефіцієнт фінансової стійкості, коефіцієнт постійності активів, коефіцієнт маневрування власного капіталу;

б) коефіцієнт абсолютної ліквідності, коефіцієнт термінової ліквідності, коефіцієнт загальної ліквідності;

в) коефіцієнт зносу, коефіцієнт мобільності активів, частка дебіторської заборгованості в поточних активах;

г) рентабельність активів (ROA), рентабельність власного капіталу (ROE), рентабельність основних засобів, рентабельність продукції;

д) коефіцієнт чистого доходу, чистого прибутку на акцію, коефіцієнт реінвестування прибутку, стійкого економічного зростання, маржі прибутку.

Завдання 8.2. Оберіть підприємство для аналізу на основі офіційних даних на сайті smida.gov.ua та проведіть оцінку рівня фінансової безпеки на основі інтегрального підходу (додаток А, Б та В) відповідно до значення результуючого показника: високий рівень ($R_{відх} > 1,3$); достатній рівень ($1,3 > R_{відх} > 1$ або $R_{відх} = 1$), недостатній рівень ($0,7 > R_{відх} < 1$); низький рівень ($0,4 < R_{відх} < 0,7$), критичний рівень ($R_{відх} < 0,4$). Обґрунтуйте заходи щодо покращення рівня фінансової безпеки підприємства

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 9-10

Тема: Фінансова безпека комерційного банку

Мета: сформувати у здобувачів знання про специфіку фінансової безпеки комерційних банків, навчити аналізувати кредитні, процентні та операційні ризики, оцінювати роль капіталу та резервів, використовувати індикатори фінансово-економічної безпеки та враховувати нормативні вимоги та регуляторні стандарти.

Обговорення теоретичних питань:

1. Що розуміють під фінансовою безпекою комерційного банку і які її основні складові?
2. Які основні види ризиків (кредитні, процентні, операційні) впливають на фінансову безпеку банку?
3. Які конкретні кредитні ризики виникають у банківській діяльності і як вони впливають на стійкість банку?
4. Які процентні ризики існують і як вони впливають на прибутковість та ліквідність банку?
5. Що таке операційні ризики і які методи їх мінімізації застосовуються у банківській діяльності?
6. Яку роль відіграє власний капітал у забезпеченні фінансової безпеки та стабільності банку?
7. Як використання резервів сприяє зниженню ризиків і підвищенню фінансової стійкості банку?
8. Які банківські механізми контролю та нагляду застосовуються для управління ризиками?
9. Які індикатори фінансової безпеки дозволяють оцінити стабільність банку?
10. Як виконання нормативних вимог і регуляторних стандартів впливає на фінансову безпеку банку?
11. Які методи управління ліквідністю застосовуються для підтримки фінансової стійкості та запобігання кризам?
12. Які антикризові заходи може застосовувати банк у разі загроз фінансовій безпеці та нестабільності ринку?
13. У чому полягає взаємозв'язок між фінансовою безпекою банку та довірою клієнтів, ринковою репутацією та конкурентоспроможністю?
14. Як фінансові ризики та контрольні механізми взаємодіють у системі забезпечення безпеки банку?

Практичні завдання:

Завдання 9.1. Дайте відповідь на тестові завдання:

1. Наявні наступні види безпеки:

- а) екологічна, планова, галузева, індивідуальна;
- б) особиста, колективна, економічна, інформаційна;
- в) політична, колективна, економічна, фінансова;
- г) глобальна, індивідуальна, міжгалузева, інформаційна;
- д) міжособистісна, економічна, державна, галузева.

2. Загрози безпеки банку поділяють на:

- а) внутрішні та зовнішні;
- б) галузеві та міжгалузеві;
- в) місцеві та регіональні;
- г) місцеві та державні;
- д) внутрішні та міжбанківські.

3. До засобів безпеки належать:

а) технічні засоби охорони, програмні й технічні засоби захисту інформації;

б) спеціальні засоби та техніка, засоби зв'язку, обробки та передавання інформації;

в) технічні засоби охорони, програмні й технічні засоби захисту інформації, спеціальні засоби та техніка, засоби зв'язку, обробки та передавання інформації, інше обладнання і техніка, що використовують для забезпечення ефективної реалізації заходів безпеки;

г) обробки та передавання інформації, інше обладнання і техніка, що використовують для забезпечення ефективної реалізації заходів безпеки;

д) технічні засоби охорони, засоби зв'язку, обробки та передавання інформації.

5. Суб'єктом управління фінансовою безпекою банків виступає:

а) відповідальна особа або група осіб які мають право ухвалювати рішення і відповідати за ефективність управління банківською установою;

б) банк з усіма аспектами його фінансової діяльності;

в) залучені кредитні ресурси;

г) ліквідність банку;

д) платоспроможність банку.

6. Завданням підсистеми діагностики фінансової безпеки банку є:

а) аналіз внутрішнього і зовнішнього середовища банку;

б) оцінка ризиків і можливості настання кризи;

в) формування загальних висновків про рівень фінансової безпеки банку;

г) оцінка ефективності діяльності банку;

д) всі відповіді вірні.

7. При здійсненні експрес-діагностики використовуються:

а) кількісні та якісні методи;

б) якісні методи;

в) кількісні методи;

г) правові;

д) економічні,

8. Комплексна діагностика фінансової безпеки банку проводиться:

а) один раз на три роки;

б) один раз на рік;

в) щокварталу;

г) щодавно;

д) щоденно.

9. При проведенні комплексної діагностики застосовується:

а) якісний аналіз діяльності банку;

б) аналіз кредитного портфеля банку;

в) аналіз проведення валютних операцій;

г) комплексний аналіз із застосуванням коефіцієнтів;

д) аналіз проведення валютних операцій.

10. До основних важелів, за допомогою яких банк може здійснювати управління фінансовою безпекою належить:

а) заробітну плату;

б) податкування;

в) матеріальне стимулювання;

г) страхування;

д) заставні операції.

Завдання 8.2. Оберіть банківську установу для аналізу та на основі її фінансової звітності: 1) розрахуйте показник кредитного ризику (частку проблемних кредитів у загальному портфелі); 2) проаналізуйте процентний ризик за зміною ставок (оцінка чутливості чистого процентного доходу); 3) оцініть частку операційних витрат у структурі витрат і оцінити їх вплив на прибутковість.

На основі проведеного аналізу визначити, які ризики мають найбільший вплив на фінансову безпеку банку.

Завдання 8.3. Оберіть банківську установу для аналізу та на основі її фінансової звітності проведіть оцінку рівня базових показників фінансової безпеки: коефіцієнт капіталізації (Капітал/Активи), коефіцієнт ліквідності (Поточні активи/Поточні зобов'язання), коефіцієнт достатності резервів, рентабельність активів (ROA).

Визначіть сильні та слабкі сторони фінансової безпеки банку. Розробіть короткі рекомендації для покращення фінансової стабільності банку.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 11

Тема: **Фінансова безпека страхової компанії**

Мета: сформувати у студентів практичні навички оцінювання фінансової безпеки страхової компанії, управління страховими резервами, преміями та виплатами, а також дотримання нормативних вимог для забезпечення стабільності діяльності.

Обговорення теоретичних питань:

1. Якіосновні види страхових резервів і як вони формуються?
2. Які методи управління страховими ризиками є найефективнішими?
3. Як контроль за страховими преміями та виплатами впливає на ліквідність і стабільність компанії?
4. Які ліцензійні та нормативні вимоги є критично важливими для страхових компаній?
5. Які заходи можуть запобігти фінансовим кризам у страховій компанії?
6. Як оцінити фінансову стійкість страхової компанії за допомогою фінансових коефіцієнтів?
7. Яким чином інвестиційна діяльність компанії впливає на її фінансову безпеку?
8. Як сучасні інформаційні технології допомагають у контролі страхових резервів і премій?
9. Які приклади фінансових ризиків у страхових компаніях можна вважати найбільш критичними і як їх мінімізувати?

Практичні завдання:

Завдання 11.1. Дайте відповідь на тестові завдання:

1. За рівнем сформованості фактори впливу на безпеку страхового ринку поділяються на:

- а) стихійні й організовані;
- б) реальні та потенційні;
- в) передбачувані, випадкові, неможливі;
- г) дискретні, перманентні, епізодичні.

2. Дія структурних факторів впливу на безпеку страхового ринку характеризується:

- а) впливом на всі складові елементи страхового ринку;
- б) впливом на функціонування окремих підсистем страхового ринку;
- в) впливом на окрему страхову компанію, страхового агента, страхового брокера та інші окремі елементи страхового ринку;
- г) відсутністю будь-якого впливу на страховий ринок.

3. Співвідношення валових страхових премій до ВВП – це показник:

- а) рівня страхових виплат;
- б) щільності страхування;
- в) розміру страхового сектору;
- г) проникнення страхування.

4. Чинниками, що спричиняють необхідність державного регулювання страхової діяльності, є:

- а) відсутність ринкової конкуренції в страховій галузі;
- б) низька капіталізація страхових компаній;
- в) низький рівень страхової культури населення;
- г) усі відповіді правильні.

5. До державної політики стимулювання у сфері страхування відносять такі інструменти:

- а) установлення правил ліцензування;
- б) проведення спеціальної податкової політики;
- в) визначення мінімального розміру статутного капіталу страхової компанії;
- г) визначення вимог до розміщення страхових резервів.

6. Методи прямого регулювання страхової діяльності включають:

- а) розробку страхового законодавства;
- б) запобігання та припинення монополізму;
- в) правильна відповідь а) та б);

г) правильної відповіді немає.

7. Для характеристики рівня безпеки страхового ринку можуть застосовуватись і інші показники, серед яких:

а) показник “щільності страхування” – обсяг страхових премій у розрахунку на одну особу;

б) частка довгострокового страхування в загальному обсязі зібраних страхових премій;

в) рівень страхових виплат;

г) правильні відповіді а та б.

8. Для характеристики рівня безпеки страхового ринку в використовуються:

а) рівень проникнення страхування (відсоткове співвідношення валових страхових премій до ВВП);

б) частка надходжень страхових премій трьох найбільших страхових компаній у загальному надходженні страхових премій;

в) частка довгострокового страхування в загальному обсязі зібраних страхових премій;

г) всі відповіді вірні;

9. Відповідно до Закону України “Про страхування” страхові компанії можуть бути створені у формі:

а) товариств з обмеженою відповідальністю, акціонерних товариств, повних товариств;

б) акціонерних товариств, товариств з додатковою відповідальністю, повних товариств;

в) акціонерних товариств, повних товариств, командитних товариств.

г) всі відповіді вірні

10. До екзогенних факторів впливу на безпеку страхового ринку України належать: а) низький рівень капіталізації страхових компаній;

б) шахрайські дії страхувальників;

в) скорочення платоспроможного попиту;

г) значна кількість кептивних страхових компаній

Завдання 11.2. Оберіть страхову компанію для аналізу та на основі її фінансової звітності проведіть оцінку рівня базових показників фінансової безпеки.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 12

Тема: Внутрішні механізми фінансової безпеки

Мета: сформуванати у студентів знання та навички застосування внутрішніх механізмів забезпечення фінансової безпеки підприємства, включаючи контроль витрат, управління фінансовими ризиками, внутрішній аудит та дотримання фінансової дисципліни.

Обговорення теоретичних питань:

1. Що таке внутрішні механізми фінансової безпеки і яку роль вони відіграють у діяльності підприємства?
2. Як внутрішній фінансовий контроль сприяє захисту активів компанії?
3. Які основні елементи системи внутрішнього аудиту?
4. Як оцінювати ефективність управління фінансовими ризиками на підприємстві?
5. Які методи контролю витрат є найбільш ефективними?
6. Як внутрішні політики та процедури впливають на фінансову дисципліну?
7. Яким чином автоматизовані системи обліку та моніторингу допомагають забезпечити фінансову безпеку?
8. Як управління дебіторською та кредиторською заборгованістю впливає на фінансову стабільність?
9. Які внутрішні сигнали можуть свідчити про загрозу фінансовій безпеці?
10. Як взаємодія між підрозділами підприємства сприяє ефективному управлінню фінансовими ризиками?

Практичні завдання:

Завдання 12.1. Дайте відповідь на тестові завдання:

1. Що таке внутрішні механізми фінансової безпеки підприємства?

- а) система заходів, що забезпечує захист фінансових ресурсів і мінімізацію ризиків всередині підприємства;
- б) лише зовнішній аудит та податковий контроль;
- в) рекламні та маркетингові заходи;
- г) організація корпоративних заходів

2. Як внутрішній фінансовий контроль сприяє захисту активів компанії?

- а) виявляє порушення, контролює використання ресурсів та знижує

ризиків втрат;

- б) підвищує зарплати працівникам;
- в) визначає маркетингову стратегію;
- г) контролює дизайн офісу

3. Які основні елементи системи внутрішнього аудиту?

- а) планування аудиту, оцінка ризиків, перевірка, звітність, контроль усунення порушень;
- б) тільки складання фінансового звіту;
- в) виключно контроль маркетингових процесів;
- г) підбір корпоративного бренду

4. Як оцінювати ефективність управління фінансовими ризиками на підприємстві?

- а) за рівнем мінімізації збитків, підтриманням ліквідності та стабільності фінансів;
- б) лише за кількістю працівників;
- в) виключно за дизайном продукції;
- г) за популярністю компанії в соцмережах

5. Які методи контролю витрат є найбільш ефективними?

- а) бюджетування, планування витрат, моніторинг, внутрішній аудит;
- б) підвищення зарплат без аналізу;
- в) організація корпоративних заходів;
- г) виключно маркетинговий контроль

6. Як внутрішні політики та процедури впливають на фінансову дисципліну?

- а) встановлюють правила використання ресурсів, контролюють витрати та запобігають порушенням;
- б) лише визначають корпоративний бренд;
- в) використовуються тільки для реклами;
- г) сприяють організації офісного простору

7. Як автоматизовані системи обліку та моніторингу допомагають фінансовій безпеці?

- а) забезпечують оперативний контроль, зменшують помилки та підвищують точність фінансової інформації;
- б) лише створюють маркетингові звіти;
- в) використовуються для планування корпоративних заходів;
- г) підвищують кількість працівників

8. Як управління дебіторською та кредиторською заборгованістю впливає на фінансову стабільність?

- а) забезпечує ліквідність, своєчасне погашення зобов'язань та стабільний грошовий потік;

- б) впливає тільки на маркетинг;
- в) використовується виключно для звітності;
- г) підвищує витрати на персонал

9. Які внутрішні сигнали можуть свідчити про загрозу фінансовій безпеці?

- а) зростання дебіторської заборгованості, перевищення бюджету, порушення процедур;
- б) поганий дизайн сайту;
- в) невелика кількість працівників;
- г) збільшення корпоративних заходів

10. Як взаємодія між підрозділами сприяє управлінню фінансовими ризиками?

- а) забезпечує координацію дій, обмін інформацією та своєчасне реагування на загрози;
- б) використовується лише для маркетингових цілей;
- в) підвищує кількість корпоративних заходів
- г) забезпечує лише контроль за офісним обладнанням

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 13

Тема: Зовнішні механізми фінансової безпеки

Мета: сформувані у студентів практичні знання та навички використання зовнішніх механізмів фінансової безпеки підприємства, включаючи податкове, банківське та страхове регулювання, взаємодію з фінансовими інститутами, застосування страхування фінансових ризиків та кредитних гарантій для зниження фінансових втрат.

Обговорення теоретичних питань:

1. Що розуміється під зовнішніми механізмами фінансової безпеки підприємства?
2. Яка роль податкового регулювання у забезпеченні фінансової безпеки?
3. Як банківське регулювання впливає на стабільність фінансової діяльності підприємства?
4. Як страхування фінансових ризиків допомагає зменшити потенційні втрати?
5. Які види кредитних гарантій можуть використовувати підприємства для мінімізації ризиків?

6. Яким чином взаємодія з фінансовими інститутами сприяє стабільності компанії?
7. Як оцінювати ефективність зовнішніх фінансових механізмів у компанії?
8. Які ризики залишаються навіть при використанні зовнішніх механізмів захисту?
9. Як підприємство може комбінувати внутрішні та зовнішні механізми для підвищення фінансової безпеки?
10. Які сучасні практики і приклади використання зовнішніх механізмів фінансової безпеки існують у бізнесі?

Обговорення теоретичних питань:

1. Що таке зовнішні механізми фінансової безпеки підприємства?

- а) засоби і заходи, які забезпечують захист фінансів підприємства через взаємодію із зовнішніми інститутами та регуляторами;
- б) виключно внутрішній контроль витрат;
- в) організація корпоративних заходів;
- г) використання маркетингових інструментів.

2. Яка роль податкового регулювання у фінансовій безпеці?

- а) забезпечує дотримання податкових вимог, знижує ризики штрафів і фінансових втрат;
- б) лише впливає на зарплати працівників;
- в) використовується тільки для маркетингових цілей;
- г) зменшує потребу у внутрішньому аудиті.

3. Як банківське регулювання впливає на стабільність фінансової діяльності підприємства?

- а) контролює кредитні ризики, забезпечує доступ до фінансування та підвищує платоспроможність;
- б) використовується тільки для вибору логотипу компанії;
- в) підвищує маркетингову ефективність;
- г) контролює внутрішній документообіг.

4. Як страхування фінансових ризиків допомагає зменшити потенційні втрати?

- а) компенсує частину збитків у разі реалізації ризикових подій;
- б) підвищує прибутковість завдяки рекламі;
- в) використовується лише для корпоративних заходів;
- г) контролює витрати на маркетинг.

5. Які види кредитних гарантій можуть використовувати підприємства?

- а) банківські гарантії, поручительства, страхові гарантії;

- б) виключно внутрішні резерви;
- в) рекламні бонуси для клієнтів;
- г) використання корпоративного бренду.

6. Як взаємодія з фінансовими інститутами сприяє стабільності компанії?

- а) забезпечує доступ до фінансування, управління ризиками та підвищує довіру партнерів;
- б) підвищує популярність бренду у соцмережах;
- в) використовується для внутрішніх корпоративних заходів;
- г) лише збільшує обсяг бухгалтерських звітів.

7. Як оцінювати ефективність зовнішніх фінансових механізмів?

- а) за рівнем зменшення фінансових втрат, стабільності грошових потоків і виконання регуляторних вимог;
- б) виключно за кількістю персоналу;
- в) за дизайном офісу;
- г) за кількістю рекламних кампаній.

8. Які ризики залишаються навіть при використанні зовнішніх механізмів захисту?

- а) часткові втрати, неплатоспроможність контрагентів, ринкові коливання;
- б) помилки у виборі корпоративного кольору;
- в) поганий дизайн сайту;
- г) організація корпоративних заходів.

9. Як підприємство може комбінувати внутрішні та зовнішні механізми для підвищення фінансової безпеки?

- а) використовувати внутрішній контроль та аудит разом із страхуванням, банківським і податковим регулюванням;
- б) підвищувати зарплати персоналу без контролю;
- в) лише організовувати корпоративні заходи;
- г) виключно покращувати дизайн офісу.

10. Які сучасні практики застосування зовнішніх механізмів фінансової безпеки існують у бізнесі?

- а) використання страхових програм, банківських гарантій, електронного податкового обліку та fintech-рішень для управління ризиками;
- б) лише підвищення зарплат персоналу;
- в) організація рекламних кампаній та брендингу;
- г) покращення корпоративного стилю.

4. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова література

1. Забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємництва : навчальний посібник / Г. В. Соломіна. Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2018. 234 с.
2. Управління фінансовою безпекою економічних суб'єктів : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів економічних і юридичних спеціальностей усіх форм навчання / ДВНЗ “Українська академія банківської справи НБУ” ; за заг. ред. д.е.н., проф. С. М. Фролова ; С. М. Фролов, О. В. Козьменко, А. О. Бойко та ін. Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2015. 332 с.
3. Фінансова безпека суб'єктів господарювання : підруч. / Сніщенко Роман Григорович ; Всеукр. центр. спілка спожив. т-в, Хмельн. кооператив. торг.-екон. ін-т. Кременчук : NOVABOOK, 2023. 260 с.

Допоміжна література

4. Барановський О. І. Філософія безпеки: монографія: у 2 т. К. : УБС НБУ, 2014. Т. 1: Основи економічної і фінансової безпеки економічних агентів. 831 с.
5. Барановський О. І. Філософія безпеки: монографія: у 2 т. К. : УБС НБУ, 2014. Т. 2: Безпека фінансових інститутів. 715 с.
6. Ляхович О. О. Особливості застосування інтегрального підходу до оцінки фінансово-економічної безпеки підприємств. *Фінансово-економічна політика в умовах інноваційного розвитку України* : монографія / Мельник Л. В., Ковшун Н. Е., Боднарчук І. Л. та ін. : та інші. Частина 2. Київ : Видавничий дім "Кондор", 2021. С. 108–118
7. Ляхович О. О., Оплачко І. О. Економічна безпека та транспарентність підприємств в умовах цифровізації. *Вісник НУБГП. Сер. Економіка*. 2021. Вип. 2 (94). С. 100–111.
8. Ляхович О. О., Скаковська С. С., Кречко М. Ю. Сутнісна характеристика транспарентної діяльності підприємства: переваги та недоліки. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Сер. «Економіка». 2022. № 25(53). С. 31–38 URL: <https://journals.oa.edu.ua/Economy/article/view/3462/3156>
9. Ляхович О. О., Добровольська В. В. Сутність та забезпечення фінансово-економічної безпеки банківських установ. *Вісник*

Національного університету водного господарства та природокористування. Сер. Економіка. 2020. № 1 (89). С. 125–133.

10. Ляхович О. О., Середюк О. С. Методичні засади забезпечення фінансово-економічної безпеки суб'єктів малого та середнього підприємництва. *Вісник НУВГП*. 2021. № 1 (93). С. 103–113.

11. Ляхович О. О., Терещенко В. Є. Фінансово-економічна безпека в системі фінансового управління підприємства. *Фінансово-економічна політика в контексті інноваційного розвитку України* : монографія / Мельник Л. В., Ковшун Н. Е., Савіна Н. Б. та ін. : Частина 3. Рівне : НУВГП, 2022. С. 140–154.

12. Ляхович О. О., Кречко М. Ю. Проблеми забезпечення фінансової безпеки вітчизняного бізнесу в умовах війни. *Фінансово-економічна політика в контексті інноваційного розвитку України* : монографія / Мельник Л. В., Савіна Н. Б. та ін. : Частина 5 Рівне : НУВГП, 2024.

13. Мельник С. І. Організаційно-економічний механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства. *Наукові записки Української академії друку-ва*. 2019. № 1. С. 117–123.

14. Мельник Т. А., Сибірцев В. В. Страхування : навч. посіб. Кропивницький: ПП «Ексклюзив Систем», 2022. 307 с.

15. Отенко І. П., Іващенко Г. А., Воронков І. П. Економічна безпека підприємства : навч. посібн. Х. : ХНЕУ, 2012. 251 с.

16. Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення : монографія / Васильців Т. Г., Волошин В. І., Бойкевич О. Р., Каркавчук В. В., за ред. Т. Г. Васильціва. Львів : Ліга-Прес, 2012. 388 с.

17. Liakhovych O., Zaluzhnyi A., Prytula M. et al. Factors of the information and network economy sustainable development in Ukraine. 2023 IOP Conf. Ser.: Earth Environ. Sci. 1126 012005 <https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1755-1315/1126/1/012005>

Інформаційні ресурси

1. Державна служба статистики України: www.ukrstat.gov.ua

2. Законодавство України: www.rada.gov.ua

3. Кабінет Міністрів України: <http://www.kmu.gov.ua>.

4. Міністерство Фінансів України: <http://www.finance.com.ua>

5. Національний банк України: www.bank.gov.ua

6. Офіційний сайт Агентства з розвитку інфраструктури фондового ринку України: <https://smida.gov.ua/>

Додаток А

Індикатори та граничні значення відповідних індикаторів*

Складова фінансової безпеки регіону	Граничні значення	Індикатори
Безпека фінансових ринків	не менше 30	Обсяг кредитування банками реального сектору економіки, % до ВРП
	не менше 100	Співвідношення кредитів до депозитів банків в регіоні
	не більше 6	Темп зміни індексу офіційного курсу гривні до долара США до попереднього періоду, %
	не менше 100	Темпи зміни прямих іноземних інвестицій у регіоні
	не менше 15	Частка прямих іноземних інвестицій до ВРП
Безпека корпоративного сектору	більше 7	Співвідношення сальдо фінансових результатів підприємств до ВРП
	більше 10	Рентабельність операційної діяльності підприємств
	більше 100	Темпи зміни обсягів промислової продукції в регіоні
Безпека публічних фінансів	не менше 100	Темп зміни ВРП
	не менше 5	Частка ВРП у ВВП держави, %
	не менше 25	Питома вага доходів місцевого бюджету до ВРП, %
	не менше 80	Рівень бюджетної самостійності, %
	не менше 25	Рівень загальної податкової стійкості регіону, %
	не менше 30	Рівень податкової самостійності регіону, %
	менше 105	Темп зміни суми заборгованості з виплати заробітної плати
	менше 110	Індекс споживчих цін у регіоні
	менше 80	Співвідношення витрат до доходів населення

Методика оцінки інтегрального показника фінансової безпеки

1. Визначення відхилень фактичних значень показників від граничних:

- якщо норматив значення показника характеризується динамікою до зростання: $x_i = \frac{a_i}{a_i^n}$ (1)

- якщо норматив значення показника характеризується динамікою до зменшення: $x_i = \frac{a_i^n}{a_i}$ (2)

- де a_i - фактичне значення показника;
- a_i^n - граничне значення показника.

2. Укрупнене значення для відповідного блоку показників:

$$Y = x_1 * i_1 + x_2 * i_2 + x_3 * i_3 + \dots + x_n * i_n \quad .3)$$

i – вага показника в окремому блоці;

n - кількість показників у блоці.

3. Фактичний рівень фінансової безпеки:

$$R_{\text{ФБ}} = Y_1 + Y_2 + Y_3 + \dots + Y_N \quad (4)$$

4. Граничне значення для загального рівня фінансової безпеки:

$$R_{\text{ГФБ}} = N \quad (5)$$

$R_{\text{ГФБ}}$ – граничне значення показника фінансової безпеки;

N – кількість блоків показників, включених до розрахунку.

5. Результуючий показник рівня фінансової безпеки визначається як відхилення розрахункового значення від граничного рівня фінансової безпеки:

$$R_{\text{відх}} = \frac{R_{\text{ФБ}}}{R_{\text{ГФБ}}} \quad (6)$$

Індикатори фінансової безпеки підприємства

№	Індикатори	Оцінка показника	
		Граничне значення	Динаміка
1. Показники ліквідності			
2.1.	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,2	збільшення
2.2.	Коефіцієнт термінової ліквідності	0,5	збільшення
2.3.	Коефіцієнт загальної ліквідності	2	збільшення
2. Показники фінансової стійкості			
3.1.	Коефіцієнт автономії	0,5	збільшення
3.2.	Коефіцієнт фінансування	1	збільшення
3.3.	Коефіцієнт фінансової стійкості	0,7-0,9	збільшення
3.4.	Коефіцієнт постійності активів	0,5	збільшення
3.5.	Коефіцієнт маневрування власного капіталу	1	збільшення
3. Показники ділової активності			
4.1.	Оборотність оборотних активів	30 днів	зменшення
4.2.	Оборотність запасів	15 днів	зменшення
4.3.	Оборотність кредиторської заборгованості	30 днів	зменшення
4.4.	Оборотність дебіторської заборгованості	30 днів	зменшення
4.5.	Оборотність власного капіталу	1,5 об.	збільшення
4.6.	Оборотність капіталу	1 об.	збільшення
4. Показники рентабельності			
5.1.	Рентабельність активів (ROA)	2,5%	збільшення
5.2.	Рентабельність власного капіталу (ROE)	5,0%	збільшення
5.3.	Рентабельність основних засобів	6,0%	збільшення
5.4.	Рентабельність продукції	5,0%	збільшення